

Kvalitetsstandard

Hållbara och kvalitetssäkrade vandringsleder i Dalarna

Innehåll

1. Bakgrund	3
2. Fysisk led	4
2.1 Generell standard för vandringsleder inom Hiking Dalarna.....	4
2.2 Ledmarkering.....	5
2.3 Ledentré	5
2.4 Ledentré Informationsskylt - information som bör framgå.....	6
2.5 Anordningar, stigar och underlag.....	6
2.6 Trafiksäkerhet	6
2.7 Tillgänglighetsanpassning	6
2.8 Svårighetsgradering	7
3. Organisering	8
3.1 Skötsel	8
3.2 Kvalitetssäkring	9
3.3 Digital förvaltning	9
4. Upplevelse	10
5. Service	11
6. Kommunikation	12
7. Hållbarhet och naturpåverkan	13
7.1 Allemansrätten	13
7.2 Hållbarhet	13
7.3 Lagar och förordningar.....	13

1. Bakgrund

Vandring är en av de starkaste reseanledningarna till Dalarna. Det finns även få platser i Sverige där vandringen är lika starkt rotad i historien som i Dalarna. Här har vi vandrat i alla tider – till och från fäbodrar, med renar på fjället, till våra arbetsplatser och i samband med gruvdriften.

En mängd vetenskapliga undersökningar visar ett starkt samband mellan friluftsliv och folkhälsa. Att vandra i naturen minskar stress, ångest och depressiva symptom. Att vistas i naturen påverkar även vår inlärning och kognitiva förmågor positivt. Men vandring är också något som bidrar positivt till platsutveckling, samhällsekonomin och att vårt kulturarv bevaras. Det kan konsumeras om och om igen och ger ett litet ekologiskt avtryck.

Vandring har fått en allt större betydelse för besöksnäringen. Våra internationella besökare är ofta vana vandrare och förväntar sig att komma till välskötta leder med god markering och vägledning. För att vandring i Dalarna ska kunna marknadsföras på ett meningsfullt sätt behövs därför en väl fungerande infrastruktur både på och runt lederna, samt relevant digital grundinformation.

Under 2023 skrev Visit Dalarna och Länsstyrelsen Dalarna en gemensam avsiktsförklaring kring arbetet med vandringsleder, enligt den modell som är framtaget i det Nationella Ramverket för vandringsleder.

Länsstyrelsen Dalarna tar särskilt ansvar för kriterierna fysisk led och upplevelse och Visit Dalarna som destinationsbolag tar ett särskilt ansvar för kriterierna organisering, service och kommunikation.

Besökare vill ha trygga och attraktiva upplevelser – kvalitetssäkring blir därför viktigt, både som trygghets- och marknadsföringsfaktor. Utveckling av leder gynnar lokala företag, skapar arbetstillfällen och stärker kommuners attraktivitet. Ett välutvecklat friluftsliv bidrar till inflyttning, lokal tillväxt och förbättrad folkhälsa.

Kriterierna i detta dokument beskriver den gemensamma kvalitetsstandarden för vandringslederna inom Hiking Dalarna. Allt för att åstadkomma en utveckling mot en mer hållbar, kvalitetssäkrad och attraktiv vandringsled. Standarden utgår från det Nationella Ramverket för vandringsleder. På Nationella ramverkets share point yta finns goda exempel på avtalsmallar, stöddokument, manualer och mycket mer som kan användas som inspiration och vägledning för att realisera kriterierna.

Kontakta Naturvårdsverket via e-post kundtjanst@naturvardsverket.se om du vill ha ett inlogg.

Visit Dalarna, december 2025

2. Fysisk led

2.1 Generell standard för vandringsleder inom Hiking Dalarna

- Alla delar av vandringslederna ska vara i gott skick och trygga att använda utifrån sin svårighetsgrad. Den digitala informationen som publiceras ska alltid stämma överens med verkligheten.
- Ledernas dragningar ska vara väl förankrade hos berörda markägare. Målsättningen är att det finns avtal – muntliga (dokumenterat) eller skriftliga – mellan ledansvarig och markägare för de delar som ledansvarig inte äger.
- Separat överenskommelse med markägare behövs för tex. läger och parkeringsplats.
- Ledansvarig ska ha ett aktuellt markägarregister och det bör finnas en dedikerad resurs hos ledansvarig vem som ansvarar för kontakt med markägare. Gärna möjlighet till dialog mellan markägare och ledansvariga, tex genom årlig träff
- Varje etapp bör motsvara en dags vandring för en genomsnittlig vandrare, med en längd på cirka 10–20 kilometer. Kan även vara kortare leder och rundslingor. Avgörande hur man tar sig till och från leden.
- Etapperna bör kunna marknadsföras både separat och som delar av en längre helhet.
- Varje delsträcka ska beskrivas på naturkartan med information om längd, svårighetsgrad, naturtyp samt sevärdheter och upplevelser längs vägen.
- Lederna ska ge en känsla av trygghet för vandraren. Om en sträcka bedöms vara i ett sådant skick att säkerheten äventyras, och ingen lösning finns inom rimlig tid, kan den aktuella delen/etappen behöva stängas tillfälligt.
- Arbetet med lederna ska genomföras med minsta möjliga påverkan på miljön, och med största hänsyn till natur- och skyddsvärden i området.
- Lederna bör vara sammanhängande utan avbrott. I vissa fall kan dock avvikelser förekomma, som exempelvis fjälleder och Bruksleden där huvudleden kompletteras med separata rundslingor och etapper.
- Passage över blöta partier bör undvikas. Går leden över fuktiga delar bör i första hand en omdragning genomföras, i andra hand bör spång byggas.
- Besökarna bör under normala väderförhållanden kunna förbli torrskodda under ledens huvudsakliga säsong, även om kraftiga skor, kängor eller stövlar ibland kan behövas. Eftersom lederna ofta går genom orörd natur kan spänger inte byggas överallt, och det går inte heller att helt skydda lederna från översvämningar vid extremt väder. För mer utmanande leder kan det förekomma blötare partier men då viktigt att det framgår i informationen om leden.
- Lederna är i första hand avsedda för vandring, men kan på vissa sträckor även lämpa sig för exempelvis ridning eller mountainbike. Där flera aktiviteter förekommer samtidigt ska information ges om behovet av extra hänsyn mellan besökare.
- En vandring längs någon av lederna inom Hiking Dalarna ska så långt det är möjligt kunna genomföras både som en dagsvandring och som en flerdagars tur. Det är därför önskvärt att lederna är lättillgängliga, gärna med möjlighet till anslutning via kollektivtrafik.
- Det är också viktigt att vandraren får tillförlitlig information om tillgång till service, såsom mat, vatten, boende, rastplatser och andra upplevelser längs leden.
- Service som marknadsförs i anslutning till leden ska ligga inom högst 5 kilometers avstånd och tydligt ange under vilken period den är öppen samt aktuella öppettider.

2.2 Ledmarkering

Ledmarkering ska sitta längs hela leden, med jämna intervaller och har som syfte att besökare lätt ska kunna följa ledernas sträckning, i båda riktningarna, utan att behöva karta, och utan att behöva känna osäkerhet beträffande var leden fortsätter.

- Tillstånd från markägare ska inhämtas innan vägvisning placeras ut.
- Markeringarna ska vara diskreta men tydliga och kunna följas i båda riktningarna utan andra hjälpmedel.
- Ledmarkeringarna ska vara jämnt uppsatta och sitta där de gör nytta, utifrån siktlängd, vegetation mm. Det är en rekommendation att vandraren alltid ser nästa markering, framför allt i fjäll- och skogsterräng. Om uppmärkning sker på vintern är det viktigt att tänka på hur markeringarna syns på sommaren då träden är lövade.
- Orange färg används för ledmarkering på träd eller trästolpe, band runt träd eller ledbricka på trästolpe eller lyktstolpe. Färgkod NCS: S 0580-Y50R. Rekommendationen är att använda en schablon som hjälpmedel för att signalera kvalitet, trygghet och omtanke om vandraren.
- Avståndet mellan ledmarkeringarna ska anpassas till aktuella terrängförhållanden. Dock bör man alltid göra en avvägning av konsekvensen om en markering försvinner.
- Tillstånd från ledningsägare eller motsvarande ska inhämtas innan ledmarkering placeras på befintliga anordningar som lyktstolpar, telefonstolpar, vägräcken eller staket.
- Ledmarkering ska följa Hiking Dalarnas grafiska profil som tagits fram. Om det redan finns en markering eller skyltning som fungerar och som inte behöver bytas ut direkt görs anpassningen nästa gång ledmarkering, skyltar och vägvisare behöver bytas ut.
- Ledmarkering ska finnas i gränsen mellan skog och öppen terräng samt på passageövergång till betesmark (grind eller stätta).

- Vid stig/vägskäl där vägvisare monteras bör ordinarie ledmarkering bekräfta vägvalet i ledens riktningar.
- Ska om möjligt vara placerad på samma sida av leden längs ett ledavsnitt.
- Bör vara placerad på cirka 150 -180 cm höjd ovan mark och anpassas till förutsättningarna på plats.
- Vid placering av trästolpe för ledmarkering intill väg bör avståndet till väggkanten vara ca 2 meter, av hänsyn till gräs- och snöröjningsmaskiner.

För mer information om vägvisning, se Hiking Dalarnas skyltmanual.

2.3 Ledentré

En ledentré är en utpekad plats som en besökare kan ta sig till för att börja sin vandring. Varje etapp kan ha fler ledentréer.

- Minst en ledentré bör finnas för varje led.
- En informationsskylt ska finnas placerad vid ledentréer samt vid andra strategiska platser.
- Det är önskvärt att ledentrén har en toalett.
- Om leden inte ligger i anslutning till kollektivtrafikens hållplats eller parkeringsplats bör en tillfartsstig skyltas upp och att det görs tydligt att det är där vandraren ska gå för att komma till leden.
- Vid varje ledentré bör det finnas vägvisare mot nästa etappmål, med avståndsmarkering.

2.4 Ledentré Informationsskylt – information som bör framgå

- Översiktskarta över aktuella ledetapper inklusive "du är här"-markering och service/sevärhetspunkter.
- Piktogramsymboler
- Längd av aktuella etapper
- Gradering av aktuella etapper
- Beskrivning av natur-och kulturvärden utmed leden.
- För längre leder, avstånd till ledens start och slutmål
- Kort generell beskrivning av vandringsleden i sin helhet
- Övergripande text om Allemansrätten och områdesbestämmelser.
- Information om jakt, fiske, eldningsförbud och sophantering
- Information om närmaste hållplats alternativt kontaktuppgifter till taxibolag som trafikerar området
- Koordinater till platsen bör anges i något av formaten som kan hanteras av SOS Alarm.
- Larmnummer 112
- Kontaktuppgifter för felanmälan
- Lednamn och/eller logotyp.
- Hiking Dalarna logo och kort beskrivning av vad det innebär
- All information på minst svenska och engelska

För mer information om vägvisning, se Hiking Dalarnas skyltmanual.

2.5 Anordningar, stigar och underlag

- Spänger, broar, räcken, bord och grindar bör vara i ett gott skick och får inte utgöra en säkerhetsrisk för besökaren.
- Vid stängselpassage bör i första hand självstängande grind användas
- Leden bör vara garanterat gångbar och framkomlig för besökaren med en korridor fri från hinder på minst en meter i bredd och två meter i höjd.
- Passage över blöta partier bör undvikas
- Leden bör i möjligaste mån dras längs existerande naturstigar utan förstärkt underlag
- Leden bör ej gå på asfalterat underlag mer än maximalt tre kilometer i sträck
- Ledpassage genom intensivt utvecklad miljö (industriområde, flygplats, vindkraftspark, kraftledningsgata eller utmed motorväg) bör ej överstiga en sammanhängande längd på tre kilometer eller maximalt 10 % av ledens totallängd.
- Leden bör helt undvika att gå på en trafikerad väg med en högre hastighet än 70 km/tim. Om sådana sträckor finns bör det finnas en plan att över tid hitta ett annat alternativ.

2.6 Trafiksäkerhet

- Hänvisning kan göras till underskriven skrivelse från TRV

2.7 Tillgänglighetsanpassning

- Hänvisning kan göras till underlag från Naturvårdsverket

2.8 Svårighetsgradering

Dessa svårighetsgraderingar avser låglandsleder utanför det statliga systemet av fjälleder. Syftet är att åstadkomma en gemensam linje så att besökarna på egen hand kan skapa sig en rättvis bild av vilka förhållanden som gäller för respektive led eller etapp. Det underlättar planeringsfasen för besökarna och är till stor hjälp vid urvalet av vandringsleder inför ett besök. Läs mer på nationella ramverket för vandringsleder.

Underlag	Jämnt och fast underlag	Ojämnt och/eller mjukt underlag	Löst eller halt underlag i kombination med branta partier
Kupering	Genomgående flack terräng	Vissa nivåskillnader förekommer	Branta partier förekommer
Teknisk svårighet	Vandring utan behov av att ta stöd med händerna	Några partier kan kräva stöd med händerna för att bibehålla balansen.	Tekniska partier som kräver stöd med händerna förekommer
Konstruktioner	Hinder som t.ex. stättor och trappor saknas	Passage över t.ex. låga stättor och kortare trappor	Passage över t.ex. höga stättor och längre trappor
Hinder	Hinder som t.ex. stenar och rötter saknas	Mindre hinder i form av t.ex. stenar och rötter förekommer under enstaka partier	Återkommande partier med t.ex. stenar och rötter förekommer. Större hinder som måste klivas över, t.ex. enskilda klippblock.
Vatten	Broar finns alltid vid passage över vattendrag	Spänger förekommer	Spänger förekommer i kombination med djupare omgivande vatten

3. Organisering

3.1 Skötsel

Skötsel av leden ligger i de flesta fall på respektive kommun, ibland ett företag samt i vissa naturreservat på reservatsförvaltare. Samordnande part har det slutgiltiga kvalitetssäkringsansvaret. Det är viktigt att det är tydligt vem som gör vad, när och hur arbete eller synpunkter följs upp.

Ledsamordnaren har en samordnande roll, till exempel för vandringsleder där staten inte är huvudman, och stöttar ledansvariga i deras arbete med att utveckla och förvalta leder.

Ledansvarig är den person som har ett direkt ansvar för en specifik led och dess förvaltning. Ledansvarig kan vara en enskild eller en organisation.

- Varje led inom ramen för Hiking Dalarna ska ha en utsedd ledsamordnare som koordinerar arbetet som krävs för att upprätthålla ledens kvalitet.
- Ska finnas en överenskommelse mellan ledansvarig och ledsamordnaren som stipulerar ansvars- och rollfördelning i arbetet med leden.
- Varje led ska ha en skötselplan som tydligt påvisar vem som har ansvar för vad och när på året det ska göras. Tillsyn och utförda åtgärder ska dokumenteras. Använd gärna en checklista med datum.

- Skötselplanen är ett hjälpmedel för ledansvarig om när i tid installationer behöver underhållas eller bytas ut samt vilka medel som krävs för renovering, underhåll eller nybyggnation.
- Det är viktigt att det sker en dialog med reservatansvarig när en sträcka delvis går genom ett naturreservat.
- Skriftlig överenskommelse/avtal ska också finnas mellan ledansvarig och extern part som utför del av skötselplanen. Det är rekommenderat att ledansvarig tecknar försäkringar för föreningar som gör arbete på leden. Vem som ansvarar för försäkringar bör framgå i ansvarsfördelningen.
- Entreprenörer som yrkesmässigt utför skötsel/underhåll ska inneha eget
- försäkringskydd, avseende ansvarsförsäkring.
- Alla aktörer måste vara medvetna om att när lederna går genom skyddade områden, som t ex naturreservat, kan vissa åtgärder kräva samråd eller dispens från Länsstyrelsen eller kommunen.

3.2 Kvalitetssäkring

För att bibehålla ledernas kvalitet ska alla inblandade parter i ledutveckling vara väl införstådda med och följa innehållet i denna kvalitetsstandard, och dess bilagor.

- Alla inblandade parter ska erbjudas olika typer av skötselutbildningar eller liknande, för att kunna följa denna standard. Det är upp till ledsamordnaren att regelbundet erbjuda sådana tillfällen för olika kommuner och föreningar.
- Ledernas skick ska kontrolleras årligen, inför säsong. Viktigt att leden även besiktigas utifrån vandrarens perspektiv. För detta ansvarar ledansvarig. Det kan göras i egen regi eller genom tex samarbete med en sköselförening.
- Eventuella brister och behov av åtgärder ska dokumenteras. Ledsamordnaren ska få ta del av dokumentationen.
- För att bibehålla ledernas kvalitet ska ledsamordnaren och ledansvarig och kommunerna regelbundet följa upp på kvalitetsstandarderna och se till att det pågår ett långsiktigt arbete med kvalitetssäkring.
- Ledsamordnare och ledaktörer ska ha ett tydligt och långsiktigt uppdrag från sina respektive organisationer.
- Ledsamordnaren ska se till att det finns en fungerande rutin för att vandrare ska kunna lämna synpunkter och att dessa synpunkter ska nå den som har hand om respektive sträcka.
- Ledsamordnaren, samarbetande kommuner samt lokala och regionala turistaktörer ska tillsammans ansvara för att aktuella förhållanden i fält återspeglas i ledernas officiella information och marknadsföring.
- Kortsiktig avvikelser från fastslagen kvalitet ska informeras om på ledens officiella hemsida (hikingdalarna.se/Naturkartan) och/eller annan kanal. För detta ansvarar både ledansvarig och samordnare.
- Om kvalitet inte kan bibehållas på en del av led kan denna i sista hand komma att resultera i att sträckans tas bort från ledens officiella hemsida och app. Information om att man då går på egen risk ska kommuniceras på hemsida och vid delsträckans startpunkter.

3.3 Digital förvaltning

- Varje kommun ska i sitt GIS-system ha inlagt sina sträckor, samt dess anläggningar (spänger, rastplatser och vindskydd mm). Dessa ska uppdateras vid förändringar.
- Respektive ledsamordnare ansvarar även för att leverera data på ledens sträckning till Lantmäteriet så det säkerställs att hänsyn till leden tas i samhällsplaneringen.
- Ledansvarig eller ledsamordnare bör säkerställa i appar, på webbplats och i tryckta produkter så att förhållanden i fält återspeglas digitalt.

4. Upplevelse

Kulturvärden

Leden bör passera kulturmiljöer och platser i landskapet som är värdefulla och sevärda, till exempel fornlämningar, byggnader med särskild karaktär och äldre ortsmiljöer.

Landskapet

Leden bör lotsa besökaren genom ett varierande landskap med naturtyper typiska för det aktuella området.

Tema

En led får gärna ha ett utvecklat tema som lyfter fram områdets historia eller erbjuder besökarna andra värden. I dessa fall kan det finnas ytterligare tematiska krav och rekommendationer att förhålla sig till, till exempel kan Pilgrimsleder ha krav på historisk koppling och platser för andlig reflektion längs leden. Vidare innebär pilgrimsledernas historiska koppling med etappmål i stadskärnan, att vissa kriterier för till exempel stig, underlag och intensivt utvecklad miljö får anpassas efter temats behov.

Naturvärden

Leden bör passera områden med höga naturvärden samt naturformationer och platser i terrängen som är utmärkande och sevärda, till exempel nationalparker, utsiktsplatser och vattenfall. Slitage- eller störningskänsliga ytor ska undvikas.

5. Service

Varje etapp bör erbjuda någon form av övernattningsmöjlighet, exempelvis i vindskydd, stuga, på anvisad tältplats eller i kommersiellt boende. Dessutom ska det finnas minst en rastplats per etapp.

När nya rastplatser, tältplatser eller vindskydd anläggs ska platsen väljas med hänsyn både till naturupplevelsen och till möjligheten att enkelt kunna utföra skötsel och underhåll.

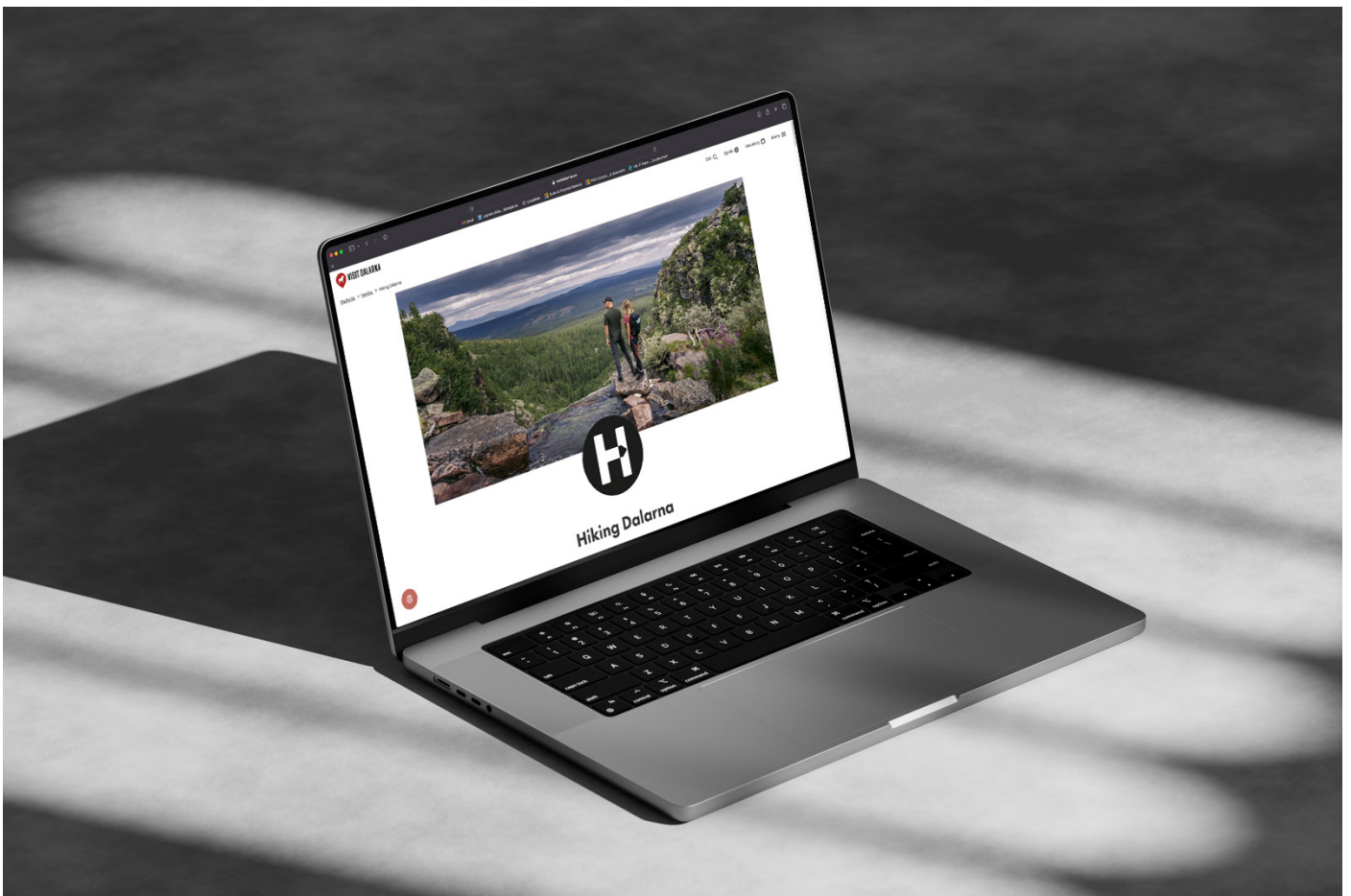
- Anläggningar som rastplatser, vindskydd, broar, spänger och trappor ska hållas i gott skick och, där det är möjligt, byggas med miljövänliga material.
- Ledansvarig bör verka för att leden upplevs som välskött och fri från skräp.
- Eldstäder vid rastplatser och vindskydd ska vara konstruerade för att möjliggöra säker eldning.
- Om en plats är markerad som eldplats bör den vara försedd med ved, för att undvika att besökare tar ved från naturen och därmed riskerar att bryta mot allemansrätten eller reservatsföreskrifter. Alternativt ska tydlig information finnas om att vandraren själv behöver ta med ved eller grillkol.
- Aktuella öppettider för service längs leden behöver framgå på ledens officiella webbplats.
- Vid passage av stängsel rekommenderas användning av självstängande grindar.
- Målsättningen är att så många etapper som möjligt ska erbjuda tillgång till dricksvatten och toalett. Kommunerna bör därför sträva efter att göra vatten tillgängligt för vandrare på flera platser. Eftersom många leder går genom områden där sådan service inte kan garanteras, gäller grundrekommendationen att vatten kan tas från sjöar men alltid bör kokas innan det dricks.
- Rekommendationen är, där så är möjligt, att det finns toalett vid vindskydd och anvisade tältplatser.
- Om förutsättningar finns, bör leden knytas till närliggande service såsom hotell, vandrarhem, restauranger, caféer, livsmedelsbutiker och andra typer av upplevelser eller tjänster.
- När en plats anges som lägerplats ska det avse ett skydd avsett för övernattnig.
- Vid varje rastplats bör information finnas om allemansrätten, med betoning på varför det är viktigt att följa dess regler och skyldigheter. I naturreservat ska även gällande föreskrifter framgå.

6. Kommunikation

Lederna inom Hiking Dalarna presenteras på visitdalarna.se för att lyfta fram det breda utbudet av kvalitetssäkrade och hållbara vandringsleder i regionen. Syftet med informationen är att ge vandraren stöd i planeringen av sin tur – från hur man hittar till leden, till tips om endags- och flerdagsvandringar, övernattning, matställen och annan service längs vägen.

- Det ska finnas tydliga rutiner för hur information om förändringar på lederna sprids, till exempel vid eldningsförbud, jakt eller andra tillfälliga avvikelser.
- Varje ledansvarig har ansvar för att uppdaterad data om den egna ledsträckan och dess infrastruktur delas med ledsamordnaren, eller den person som ansvarar för webbplats, kartmaterial och trycksaker.
- Ledsamordnaren ansvarar i sin tur för att webbsidorna hålls aktuella och att eventuella uppdateringar genomförs utan dröjsmål.
- Både tryckt material och webbsidor ska innehålla relevant information om ledens sträckning, geografiska läge, sevärdheter, servicepunkter samt natur- och kulturvärden. Dessutom ska information om allemansrätten, lokaltrafik och säkerhet finnas tillgänglig.
- All information ska publiceras på både svenska och engelska.

7. Hållbarhet och naturpåverkan

7.1 Allemansrätten

Allemansrätten ger alla möjlighet att uppleva och njuta av den svenska naturen – under förutsättning att man visar hänsyn och inte orsakar skada. Den är både en frihet och ett ansvar, en viktig del av vårt kulturarv som behöver värnas och spridas vidare. Därför är det avgörande att kunskap om allemansrätten både bevaras och förmedlas till nya generationer.

Mer information och kommunikationsstöd om allemansrätten finns på Naturvårdsverkets webbplats.

Alla som arbetar med lederna inom Hiking Dalarna har ett gemensamt ansvar för att sprida kunskap om allemansrätten till såväl besökare som samarbetspartners.

I naturreservat, nationalparker och andra skyddade områden gäller särskilda regler som kan begränsa allemansrätten. Dessa föreskrifter är framtagna för att skydda områdets natur-, kultur- och friluftsvärden, vilket innebär att bestämmelserna kan variera mellan olika platser.

7.2 Hållbarhet

Arbetet med utvecklingen inom Hiking Dalarna ska ske på ett så hållbart sätt som möjligt – såväl ekologiskt, socialt som ekonomiskt.

Ett gemensamt mål är att ledutvecklingen ska bidra till ett långsiktigt hållbart friluftsliv, där naturen värnas samtidigt som människor ges möjlighet till positiva naturupplevelser.

7.3 Lagar och förordningar

Det finns en mängd lagar, regler och förordningar som styr arbetet i våra natur- och kulturmiljöer. Alla som jobbar med leder måste inhämta information om vad som gäller för arbete på den specifika platsen, och söka nödvändiga dispenser eller tillstånd då detta krävs.

- Samråd med Länsstyrelsen vid nyanläggning när skyddade områden berörs
- Nödvändiga bygglov från kommunen
- Ledansvarig ska kunna visa att nödvändiga tillstånd har inhämtats

